

การอภิปรายผล สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

การอภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษา พบว่า ในชนบทอำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชรมีอัตราความครอบคลุมของวัคซีนป้องกันบาดทะยักในหญิงมีครรภ์ครบชุดสูงถึงร้อยละ 82.8 ซึ่งสูงกว่าเป้าหมายที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดไว้ (ร้อยละ 80) และเมื่อเปรียบเทียบกับความครอบคลุมที่ได้รับจากการรายงานของเจ้าหน้าที่ พบว่า ความครอบคลุมของวัคซีนป้องกันบาดทะยักในหญิงมีครรภ์ จากการสำรวจจะสูงกว่าความครอบคลุมที่ได้รับจากการรายงาน (ความครอบคลุมจากการรายงานของจังหวัดกำแพงเพชรปี 2533 มีร้อยละ 64.3) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การรายงานการฉีดวัคซีนป้องกันบาดทะยักของหญิงมีครรภ์ เจ้าหน้าที่จะรายงานเฉพาะผู้ที่มารับบริการที่สถานบริการเท่านั้น ส่วนผู้ไปฉีดวัคซีนที่คลินิกเอกชนหรือผู้ที่เคยได้รับวัคซีนครบชุดในครรภ์ก่อนมาแล้วและตั้งครรภ์ภายใน 3 ปี เจ้าหน้าที่จะไม่ได้รายงาน จึงอาจทำให้ความครอบคลุมของวัคซีนป้องกันบาดทะยักในหญิงมีครรภ์ที่ได้จากการรายงานต่ำกว่าความเป็นจริงได้และเป็นที่น่าสังเกตว่า ความครอบคลุมของวัคซีนป้องกันบาดทะยักที่สูงขึ้นนี้ส่งผลกระทบต่ออุบัติการณ์ของโรคบาดทะยักในเด็กแรกเกิดของจังหวัดกำแพงเพชรมีแนวโน้มลดลง ในปี 2533 พบว่า มีรายงานผู้ป่วยโรคบาดทะยักในเด็กแรกเกิดจำนวน 5 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 47.87 ต่อเด็กเกิดมีชีวิตแสนคน ซึ่งลดลงจากปี 2532 ที่พบว่า มีรายงานผู้ป่วยโรคบาดทะยักในเด็กแรกเกิดจำนวน 9 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 85.58 ต่อเด็กเกิดมีชีวิตแสนคน (ฝ่ายแผนงานและประเมินผล, สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกำแพงเพชร, 2532-2533) อย่างไรก็ตาม นับว่า จังหวัดกำแพงเพชรยังคงมีอุบัติการณ์ของโรคบาดทะยักในเด็กแรกเกิดชุกชุมอยู่ ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่า มารดาในขณะที่ตั้งครรถ์นั้น อาจไม่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันบาดทะยัก บุตรีที่เกิดมาจึงมีโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคบาดทะยัก หรือมารดาอาจจะได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันบาดทะยักแต่ตัวคั้งนั้นมี Potency ไม่ดีหรือเสื่อมคุณภาพ ซึ่งเนื่องมาจากระบบลูกโซ่ความเย็น (Cold chain) บกพร่อง การเก็บรักษาวัคซีนไม่ถูกต้อง เช่น เก็บวัคซีนไว้ที่ประตูตู้เย็น หรือช่องแช่แข็ง (Freezer) และมีการเปิดตู้เย็นบ่อยครั้งเกินความจำเป็น ทำให้อุณหภูมิความเย็นของ

ดูเช่นไม่คงที่ หรืออาจเกิดจากไฟฟ้าดับ โดยที่เจ้าหน้าที่ไม่ทราบ วัคซีนที่นำไปใช้อาจมีคุณภาพต่ำ หรือเสื่อมคุณภาพ ทำให้ไม่มีผลต่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค หรือเกิดจากเทคนิคการฉีดวัคซีนไม่ถูกต้อง เช่น ฉีดวัคซีนเข้าชั้นใต้หนัง (Subcutaneous injection) จะทำให้การดูดซึมของวัคซีนไม่ดีเท่ากับการฉีดเข้าชั้นกล้ามเนื้อ (Intramuscular) ซึ่งจะมีผลให้ระดับภูมิคุ้มกันโรคไม่สูงพอที่จะป้องกันโรคได้ นอกจากนี้ หญิงมีครรภ์ที่ไม่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันบาดทะยัก และไม่ได้รับการดูแลระหว่างคลอดจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขของรัฐถึงแม้จะมีเพียงส่วนน้อยก็ตาม หากมีพฤติกรรมคลอดที่ไม่ถูกสุขลักษณะ เช่น ได้รับการทำคลอดจากหมอดำแยที่ไม่ได้ผ่านการอบรมและขาดความระมัดระวังในเรื่องของความสะอาด อุปกรณ์ที่ใช้ตัดสายสะดืออาจมีการปนเปื้อนของเชื้อบาดทะยัก การดูแลแผลสะดือยังขัดถือประเพณีดั้งเดิม เช่น ใช้ผงฝุ่น สมุนไพร ยากกลางบ้าน หรือสิ่งต่าง ๆ ที่ทำขึ้นตามความเชื่อถือ ใส่แผลสะดือเด็ก ก็อาจทำให้เกิดการติดเชื้อบาดทะยักได้ ดังนั้น การจะลดอุบัติการณ์ของโรคบาดทะยักในเด็กแรกเกิดลงให้ได้นั้น นอกจากจะต้องฉีดวัคซีนป้องกันบาดทะยักให้ครอบคลุมหญิงมีครรภ์ทุกคนแล้วยังจะต้องมั่นใจว่า วัคซีนที่ใช้มีทรงคุณภาพ Potency ของวัคซีนต้องสูง มีระบบลูกโซ่ความเย็นในการเก็บรักษา วัคซีนที่ดี เทคนิคการฉีดวัคซีนถูกต้อง พฤติกรรมคลอดและการดูแลแผลสะดือถูกต้องตามหลักวิชาการ ทั้งหมดนี้จะช่วยลดอุบัติการณ์ของโรคบาดทะยักในเด็กแรกเกิดลงได้อย่างแน่นอน

สำหรับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการไม่ได้รับวัคซีนป้องกันบาดทะยักของหญิงมีครรภ์ ได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพของหญิง อาชีพของสามี ลำดับครรภ์ จำนวนบุตร การย้ายที่อยู่ การรู้จักโรคบาดทะยักในเด็กแรกเกิด การรู้จักสถานที่ให้บริการวัคซีน ความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับโรคบาดทะยักและวัคซีนป้องกันโรค ซึ่งผู้วิจัยได้อภิปรายผลการศึกษาดังนี้

ระดับการศึกษา พบว่า มีความสัมพันธ์กับการไม่ได้รับวัคซีนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของนนทา อ่วมกุล และคณะ (2526) ที่พบว่าการรู้ประโยชน์และความจำเป็นของการฉีดวัคซีนป้องกันบาดทะยักของหญิงมีครรภ์จะแปรตามระดับการศึกษา ถ้าการศึกษายิ่งสูงอัตราผู้รู้ถึงความจำเป็นของการฉีดวัคซีนป้องกันบาดทะยักก็จะสูงขึ้นด้วย และยังพบว่า อาชีพของหญิงและอาชีพของสามี มีความสัมพันธ์กับการไม่ได้รับวัคซีนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) โดยหญิงและสามีที่มีอาชีพรับราชการจะไม่รับการฉีดวัคซีนป้องกันบาดทะยักสูงกว่าอาชีพอื่น ๆ ซึ่งอาจเนื่องจากผู้ที่มีอาชีพรับราชการมักมีการศึกษา

สถานภาพทางสังคมค่อนข้างสูงกว่าอาชีพอื่น ย่อมมีโอกาสได้รับความรู้ พิจารณาถึงเหตุผล ทำให้ตระหนักถึงความสำคัญของการไปฉีดวัคซีนป้องกันมาดทะยักในขณะตั้งครรภ์

ลำดับครรภ์ พบว่า มีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มหญิงที่ได้รับวัคซีนครบชุด กับกลุ่มหญิงที่ไม่ได้รับวัคซีนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) โดยพบว่า กลุ่มหญิงที่ได้รับวัคซีนครบชุดจะตั้งครรภ์น้อยกว่ากลุ่มหญิงที่ไม่ได้รับวัคซีน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุดา ภูทอง (2529) ที่พบว่า หญิงมีครรภ์ที่ไม่ฝากครรภ์ ได้แก่ หญิงที่ตั้งครรภ์ครั้งแรกและครั้งที่ 2 ส่วนหญิงมีครรภ์ที่ไม่ไปฝากครรภ์ ได้แก่ หญิงที่ตั้งครรภ์ในครรภ์หลัง ๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าหญิงที่เคยมีประสบการณ์ในการตั้งครรภ์และเคยผ่านการคลอดมาแล้ว แต่ไม่เคยฝากครรภ์ และไม่พบปัญหาในการคลอดบุตร จึงไม่ไปรับบริการฝากครรภ์หรืออาจเป็นเพราะความไม่รู้จึงไม่ไปฝากครรภ์ จึงทำให้ไม่ได้รับวัคซีนป้องกันมาดทะยักในขณะตั้งครรภ์

จำนวนบุตร พบว่า มีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มหญิงที่ได้รับวัคซีนครบชุดกับกลุ่มหญิงที่ไม่ได้รับวัคซีนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) โดยพบว่า กลุ่มหญิงที่ได้รับวัคซีนครบชุดจะมีบุตรน้อยกว่ากลุ่มหญิงที่ไม่ได้รับวัคซีน ซึ่งอาจเนื่องมาจากหญิงที่ตั้งครรภ์น้อยกว่า ย่อมจะมีบุตรน้อยคน จึงทำให้มีเวลาที่จะสนใจเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของตนเองและบุตร ประกอบกับการมีบุตรคนแรก บิดามารดาขอมั่นใจเต็มที่ จึงขวนขวายที่จะศึกษาหาความรู้ในการปฏิบัติตนในระหว่างตั้งครรภ์ให้ถูกต้อง

การย้ายที่อยู่ พบว่า มีความสัมพันธ์กับการไม่ได้รับวัคซีนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Rahman (2525) ที่ได้ทำการศึกษาคำขอรับการฉีดวัคซีนป้องกันมาดทะยักของหญิงมีครรภ์ในชนบทประเทศบังคลาเทศ พบว่า อุปสรรคที่สำคัญที่ทำให้หญิงมีครรภ์ได้รับวัคซีนป้องกันมาดทะยักไม่ครบ 2 ครั้ง เนื่องมาจากต้องย้ายที่อยู่ชั่วคราว จากผลการศึกษานี้ พบว่า ร้อยละ 28.0 ของกลุ่มหญิงที่ไม่ได้รับวัคซีนมีการย้ายที่อยู่เพื่อไปประกอบอาชีพอื่นชั่วคราว ในขณะที่กลุ่มหญิงที่ได้รับวัคซีนครบชุดมีการย้ายที่อยู่ชั่วคราวเพียงร้อยละ 16.9 เท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่า การย้ายที่อยู่ชั่วคราวไปยังที่อยู่แห่งใหม่อาจอยู่ห่างไกลสถานบริการสาธารณสุข ทำให้หญิงมีครรภ์เดินทางไม่สะดวกและไม่สามารถรับข่าวสารสาธารณสุขอย่างเพียงพอ หรือการย้ายที่อยู่ไปยังที่แห่งใหม่ทำให้ไม่ทราบสถานที่ตั้งของสถานบริการสาธารณสุขว่าตั้งอยู่ที่ใด และยังคงอาจทำให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขไม่สามารถติดตามหญิงมีครรภ์ให้มารับวัคซีนได้

ความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับโรคมอดทะยักและวัคซีนป้องกันโรค พบว่า มีความแตกต่าง

กันระหว่างกลุ่มหญิงที่ได้รับวัคซีนครบชุด กับกลุ่มหญิงที่ไม่ได้รับวัคซีน โดยพบว่ากลุ่มหญิงที่ได้รับวัคซีนครบชุดจะมีความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับโรคบาดทะยักและวัคซีนป้องกันโรคดีกว่ากลุ่มหญิงที่ไม่ได้รับวัคซีน ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของ สมชาย ดุรงค์เดช และรุจิรา มังคละศิริ ที่พบว่า ความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติตนของมารดาขณะตั้งครรภ์มีอิทธิพลต่อการได้รับวัคซีนป้องกันบาดทะยักครบชุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า หญิงมีครรภ์ที่มีความรู้เกี่ยวกับโรคบาดทะยักและวัคซีนป้องกันโรคดีย่อมจะมีทัศนคติที่ดีต่อการป้องกันโรค จึงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอนามัยและเมื่อตั้งครรภ์จึงปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง

นอกจากนี้ยังพบว่า การรู้จักโรคบาดทะยักในเด็กแรกเกิด และการรู้จักสถานที่ให้บริการวัคซีนเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ ในการศึกษาครั้งนี้ได้พบว่า กลุ่มหญิงที่ไม่ได้รับวัคซีนส่วนใหญ่จะไม่รู้จักโรคบาดทะยักในเด็กแรกเกิด และไม่ทราบว่าจะไปขอรับบริการฉีดวัคซีนป้องกันบาดทะยักได้ที่ใด เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ของการรู้จักโรคบาดทะยักในเด็กแรกเกิดและการรู้จักสถานที่ให้บริการวัคซีนกับการไม่ได้รับวัคซีน พบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$) ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่า การที่มารดาไม่ได้รับวัคซีนป้องกันบาดทะยักในระหว่างตั้งครรภ์เป็นเพราะมารดาไม่รู้จักโรคบาดทะยักในเด็กแรกเกิด จึงไม่ทราบว่าโรคนี้เกิดขึ้นได้อย่างไรและโรคนี้มีความรุนแรงเพียงใด ประกอบกับไม่รู้จักวิธีการป้องกันโรค จึงทำให้ไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการไปฉีดวัคซีนป้องกันบาดทะยัก อย่างไรก็ตาม แม้ว่ามารดาจะรู้ถึงความรุนแรงของโรคว่าอาจจะก่อให้เกิดอันตรายได้ และรู้ถึงวิธีการป้องกัน แต่ถ้ามารดาไม่รู้จักสถานที่ให้บริการวัคซีน ก็ย่อมที่จะทำให้มารดาไม่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันบาดทะยักได้เช่นกัน

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการไม่ได้รับวัคซีนป้องกันบาดทะยักของหญิงมีครรภ์ในทมบพอำเภอมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

ผลการศึกษา พบว่า หญิงที่มีบุตรอายุต่ำกว่า 1 ปี ที่สัมภาษณ์ได้จำนวน 478 คน (ร้อยละ 96.4) มีผู้ที่ได้รับวัคซีนป้องกันบาดทะยักครบชุด จำนวน 396 คน (ร้อยละ 82.8)

ได้รับวัคซีนไม่ครบชุด จำนวน 18 คน (ร้อยละ 3.8) และไม่ได้รับวัคซีน จำนวน 64 คน (ร้อยละ 13.4) สำหรับกลุ่มหญิงที่ได้รับวัคซีนครบชุด พบว่า มีการตั้งครรภ์และมีบุตรน้อยกว่า กลุ่มหญิงที่ไม่ได้รับวัคซีน ความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับโรคบาดทะยักและวัคซีนป้องกันโรคในกลุ่มหญิงที่ได้รับวัคซีนครบชุดจะสูงกว่ากลุ่มหญิงที่ไม่ได้รับวัคซีนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) การย้ายที่อยู่ในรอบปีที่ผ่านมา พบว่า ร้อยละ 28.0 ของกลุ่มหญิงที่ไม่ได้รับวัคซีนจะมีการย้ายที่อยู่ ในขณะที่กลุ่มหญิงที่ได้รับวัคซีนครบชุดมีการย้ายที่อยู่เพียงร้อยละ 16.9 เท่านั้น และกลุ่มหญิงที่ได้รับวัคซีนครบชุดยังรู้จักโรคบาดทะยักในเด็กแรกเกิดถึง ร้อยละ 72.5 และรู้จักสถานที่ให้บริการวัคซีน ร้อยละ 98.0 ซึ่งสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับวัคซีนอีกด้วย นอกจากนี้ยังพบว่า ระดับการศึกษา อาชีพของหญิง และอาชีพของสามี มีความสัมพันธ์กับการไม่ได้รับวัคซีนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาที่ได้สามารถนำมาวางแผนแก้ไขปัญหาค่า เนิงงานสร้าง เสริมภูมิคุ้มกันโรคได้ดังนี้

1. ควรมีการปรับปรุงระบบการรายงานการฉีดวัคซีนให้มีประสิทธิภาพ โดยการเพิ่มช่องสำหรับบันทึกข้อมูล ในทะเบียนติดตามให้บริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคของหญิงมีครรภ์ ในกรณีที่หญิงมีครรภ์นั้นเคยได้รับวัคซีนป้องกันบาดทะยักครบ 2 ครั้งมาแล้ว และตั้งครรภ์ภายใน 3 ปี และยังถือว่าเป็นผู้ที่ได้รับวัคซีนป้องกันบาดทะยักครบชุด เพื่อให้เจ้าหน้าที่ได้รายงานข้อมูลของหญิงมีครรภ์กลุ่มนี้ด้วย อันจะทำให้ข้อมูลที่ได้จากการรายงานมีความเที่ยงตรง น่าเชื่อถือ และใกล้เคียงความจริงมากขึ้น
2. ควรจะได้มีการปรับปรุงคู่มือการปฏิบัติงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคของกระทรวงสาธารณสุขในเรื่องของคำแนะนำในการฉีดวัคซีนป้องกันบาดทะยักของหญิงมีครรภ์เท่าที่ผ่านมาพบว่าเจ้าหน้าที่ในระดับปฏิบัติการมีความสับสน และไม่เข้าใจในเรื่องของระยะเวลาที่จะต้องฉีดวัคซีนป้องกันบาดทะยักให้แก่หญิงมีครรภ์ จึงทำให้ความครอบคลุมของวัคซีนป้องกันบาดทะยักไม่ทั่วหน้าเท่าที่ควร
3. ในพื้นที่ที่พบว่า ยังมีอุบัติการณ์ของโรคบาดทะยักในเด็กแรกเกิดชุกชุม การกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการปฏิบัติงานต้องชัดเจน และสามารถปฏิบัติได้ สำหรับเป้าหมายการฉีดวัคซีน

ป้องกันบาดทะยักไม่ควรจำกัดเฉพาะกลุ่มหญิงมีครรภ์เท่านั้น ควรจะได้มีการฉีดวัคซีนป้องกันบาดทะยักอย่างน้อย 2 ครั้ง ให้ครอบคลุมกลุ่มหญิงวัยเจริญพันธุ์อื่น ๆ ทุกคน ซึ่งได้แก่ กลุ่มนักเรียนหญิงที่กำลังจะจบการศึกษาชั้น ป.6 และมีวัยศึกษาหรือกลุ่มหญิงวัยเจริญพันธุ์ที่มารับบริการจากสถานบริการสาธารณสุขในคลินิกต่าง ๆ เช่น คลินิกแนะนำก่อนแต่งงาน คลินิกวางแผนครอบครัว และคลินิกตรวจโรคทั่วไป เพื่อให้หญิงวัยเจริญพันธุ์ทุกคนมีภูมิคุ้มกันต่อโรคบาดทะยัก

4. ควรจะได้มีการเร่งรัดงานอนามัยแม่และเด็กให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดไว้ ไม่ว่าจะเป็นการดูแลหญิงมีครรภ์ก่อนคลอด การดูแลระหว่างคลอด และการดูแลหลังคลอด ซึ่งจะมีผลทำให้ความครอบคลุมของวัคซีนป้องกันบาดทะยักในหญิงมีครรภ์สูงขึ้น และอุบัติการณ์ของโรคบาดทะยักในเด็กแรกเกิดลดลง

5. ควรจะได้มีการกระตุ้นให้ชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการค้นหาและติดตามกลุ่มเป้าหมาย ให้มารับวัคซีนป้องกันบาดทะยัก โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีการอพยพเคลื่อนย้ายสูง เช่น ผู้ที่มีอาชีพรับจ้าง มักมีที่อยู่ไม่เป็นที่และเป็นผู้ที่มีโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคบาดทะยักในเด็กแรกเกิดสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ เจ้าหน้าที่ควรจะได้ให้ความสนใจและติดตามให้มารับวัคซีนให้ครบถ้วน โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชน เช่น ผสส. อสม. ให้เป็นผู้ติดตามและค้นหากลุ่มเป้าหมายดังกล่าว

6. ควรมีการฝึกอบรมบุคลากรโบรมาให้มีความรู้ในการทำคลอดอย่างถูกวิธี โดยเน้นหลักของความสะอาด เพื่อป้องกันการติดเชื้อบาดทะยักเนื่องจากเชื้อบาดทะยักมีอยู่ทั่วไปตามพื้นดินปะปนกันอยู่จากระบบของสัตว์เลี้ยงต่าง ๆ และสามารถเข้าสู่ร่างกายได้ทางบาดแผลที่ได้รับการดูแลไม่ถูกต้อง ซึ่งจะเป็นการช่วยลดอุบัติการณ์ของโรคบาดทะยักในเด็กแรกเกิดลงได้

7. ควรเร่งดำเนินการให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้ให้สุขศึกษาแก่ประชาชนทั่วไปอย่างจริงจัง โดยเน้นหนักในกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งได้แก่ หญิงมีครรภ์ และหญิงวัยเจริญพันธุ์ ให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องโรคบาดทะยักและวัคซีนป้องกันโรค และควรจะได้ชี้แจงให้หญิงมีครรภ์ได้เข้าใจอย่างละเอียดเกี่ยวกับการฉีดวัคซีนป้องกันบาดทะยักว่า ควรจะฉีดเมื่อใด จำนวนกี่ครั้ง ระยะเวลาในการป้องกันโรคจะอยู่ได้นานกี่ปี และสถานที่ให้บริการฉีดวัคซีน ตลอดจนประสิทธิภาพของวัคซีนที่สามารถป้องกันโรคนี้ได้แน่นอน เพื่อให้หญิงมีครรภ์เกิดความมั่นใจ ซึ่งจะทำให้เห็นถึงความสำคัญของการฉีดวัคซีนป้องกันโรคบาดทะยัก

8. ควรมีการจัดอบรมฟื้นฟูวิชาการแก่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลเป็นระยะ ๆ

เพื่อเป็นการกระตุ้นและพัฒนาความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพ
ยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการศึกษารั้งต่อไป

สำหรับการศึกษาในครั้งต่อไป ควรจะได้มีการศึกษาที่มุ่งเน้นในด้านคุณภาพให้มากขึ้น
ซึ่งได้แก่

- การศึกษา Potency ของวัคซีน โดยการทดสอบคุณภาพของวัคซีนในห้องปฏิบัติการ
- การศึกษาระบบลูกโซ่ความเย็นในการเก็บรักษาวัคซีน
- การศึกษาระดับภูมิคุ้มกัน โรคในผู้รับบริการฉีดวัคซีนป้องกันบาดทะยักครบชุด โดย
ตรวจเลือดหาระดับ Antibody
- การศึกษาประสิทธิภาพของวัคซีนในการป้องกันโรค โดยการสอบสวนการระบาดของ
ของโรค และ
- การศึกษาเพื่อหารูปแบบการให้บริการฉีดวัคซีนป้องกันบาดทะยักที่เหมาะสม เพื่อ
ให้ความครอบคลุมเพิ่มขึ้นและระบบการรายงานการตายของทารกแรกเกิดจากโรคบาดทะยักให้มี
ประสิทธิภาพ